

Jaromíra Kvačková, Lenka Bičanová
Lidmila Mrázková

ČESKÝ JAZYK 9

učebnice

doporučujeme pro 9. ročník základní školy
nebo pro odpovídající ročník víceletého gymnázia

NOVÁ ŠKOLA, s.r.o.

Napsaly: PhDr. Jaromíra Kvačková; Mgr. Lenka Bičanová, Ph.D.; Mgr. Lidmila Mrázková

Recenzentky: doc. PaedDr. Miluše Rašková, Ph.D.; Mgr. Jitka Kalčíková

Práci s učebnicí vám usnadní symboly na okrajích stránek:

skupinová práce

práce s internetem a jazykovými příručkami

práce s textem

pište do sešitu

pracujte s fólií

jazykový rozbor

pro chytré hlavičky

poznámka

zajímavost

D

OV

HV

VV

Z

LV

M

RV

PČ

Ch

IT

F

mezipředmětové vazby

Illustrations © Martin Bašar, DiS.

© NOVÁ ŠKOLA, s.r.o., 2016

Opakování učiva – test č. 1	4
-----------------------------------	---

I. OBECNÉ VÝKLADY O JAZYCE

1. Rozdělení jazyků v Evropě	8
2. Slovanské jazyky	9
3. Útvary českého jazyka	10
4. Vývoj českého jazyka	11
Test č. 2	12

II. ZVUKOVÁ STRÁNKA JAZYKA

1. Zvuková stránka slova a věty	13
Spisovná výslovnost	14
Zvuková stránka slova	17
Zvuková stránka věty	18
Pravopis a výslovnost přejatých slov	20
Test č. 3	21

III. TVOŘENÍ SLOV

1. Tvoření slov a stavba slova	22
2. Pravopis související se stavbou slova a tvořením slov	25
Psaní <i>i, í/y, ý</i> po obojetných souhláskách	25
Skupiny souhlásek	26
Skupiny <i>bě/bje, vě/vje, pě, mě/mně</i>	26
Test č. 4	27

IV. VÝZNAM SLOVA

1. Význam slova	28
Slova jednoznačná a mnohoznačná	28
Synonyma, antonyma, homonyma	28
Odborné názvy	29
Test č. 5	30

V. TVAROSLOVÍ

1. Slovní druhy	31
2. Podstatná jména	32
Skloňování obecných jmen přejatých	35
Skloňování vlastních jmen přejatých	36
3. Přídavná jména	37
4. Zájmena	39
5. Číslovky	41
Test č. 6	43
6. Slovesa	44
Přechodník přítomný a minulý	47
7. Neohebné slovní druhy	48
Test č. 7	50
8. Pravopis koncovek jmen a sloves	51
9. Psaní velkých písmen ve vlastních jménech ...	54
Test č. 8	57

VI. SKLADBA

1. Věta	58
Věta jednoduchá	58
Větné vztahy	58
Větné členy	59
Věty jednočlenné a dvojčlenné, větné ekvivalenty	69
Zvláštnosti větné stavby	72
Test č. 9	76
2. Souvětí	77
Věta jednoduchá a souvětí	77
Souvětí podřadné	78
Interpunkce v souvětí podřadném	82
Souvětí souřadné	86
Interpunkce v souvětí souřadném	88
Test č. 10	92
3. Tvoření vět a souvětí	94
Tvoření vět	94
Hlavní zásady českého slovosledu	96
Prostředky návaznosti v jazykových projevech	98
Test č. 11	101

VII. SLOH A KOMUNIKACE

1. Vypravování	103
2. Popis	107
3. Charakteristika	111
4. Životopis	113
5. Formuláře	114
6. Výklad a výtah	115
7. Úvaha	119
8. Proslov	123
9. Diskuse	125
10. Publicistické útvary	126
11. Souhrnné poučení o slohu	134

VIII. PŘÍLOHA

1. Práce s textem	138
1. Školní řád	138
2. Jízdní řád	139
3. Inzerát	140
4. Učební plán	141
5. Hospodářská situace	142
2. Souhrnné testy	144
Test I.	144
Test II.	147
Test III.	149
Test IV.	151
Test V.	154
Rejstřík	157
Řešení	158

OPAKOVÁNÍ UČIVA

TEST č. 1

1. Která z následujících vět není jednoduchá?

- a) Chata postavená blízko sjezdovky byla našim útočištěm.
- b) Maminka žehlicí prádlo si zpívala své oblíbené písničky.
- c) V kufru, který se jí ztratil na nádraží, měla osobní věci.
- d) Sousedí si koupili nový bazén, sloužící v parném létě pro osvěžení.

2. Která z následujících vět je dvojčlenná?

- a) Hodně zdraví!
- b) Všichni se na Vánoce těšili.
- c) Píchá mě v uchu.
- d) Je mi zima.

3. Ve které větě je podmět nevyjádřený?

- a) Říkal mi o tom včera.
- b) Nejvíc mě baví angličtina.
- c) Ona šla do divadla sama.
- d) Zvítězit nad ním je snadné.

4. Ve které větě je závislost vyjádřena přimykáním?

- a) Viděl nové sousedy.
- b) Stáli na zastávce celí promoklí.
- c) Hlasatelka přečetla všechny dopisy.
- d) Zeptal se nás na cestu.

5. Které z následujících souvětí neobsahuje tři věty?

- a) Počasí jim přálo, a proto se vydali k jezeru, aby si zaplavali.
- b) Když se vrátil domů, zjistil, že nechal odemčené dveře.
- c) Z okna domu, kde bydlel, měl výhled na nádraží, kde pracoval jeho otec.
- d) Ve staré knize, kterou měla půjčenou z knihovny, našla vložený dopis.

6. Které souvětí odpovídá následujícímu vzorci: H, V (předmětná), V (podmínková)?

- a) Potěšilo mě, že mě políbil na tvář, když odjížděl.
- b) Řekni mi, kde se sejdeme, abychom prodjednali koupi domu.
- c) Vzkázal, že máme hned přijít, bude-li hezky.
- d) Domlouvali mu, že se zachoval špatně, ale on se jim vysmál.

7. Ve kterém případě se nejedná o souvětí?

- a) Vyřadili všechny knihy zničené po povodni plísni.
- b) Místa, která navštívili, jim připomínala jejich dětství.
- c) Stařenka sedící na lavičce se usmála a podala mu ruku.
- d) Opravené boty nevydržely dlouho, a tak jsem je opět reklamoval.

8. Které souvětí odpovídá následujícímu vzorci: H, V (podmětná), V (předmětná)?

- a) Říká se, že si na ni vzpomněl, když mu bylo nejhůře.
- b) Nikdo nevěděl, kdo mu doporučil, aby změnil ošetřujícího lékaře.
- c) Nemohli si vzpomenout, kdo jim nabídl, aby s nimi jeli na dovolenou.
- d) Neví se, kdo vzkázal, že máme hned přijít.

9. Ve kterém souvětí je významový poměr vylučovací?

- a) Voda v nádrži byla špinavá, ale náš pes do ní skočil.
- b) Děti maminkám nejen zazpívaly, ale měly pro ně i dárky.
- c) Večer jsem ti už nevolal, vrátili jsme se totiž z výletu pozdě.
- d) Oloupej brambory, nebo budeme mít k obědu zase rýži.

10. Ve které větě je chyba v interpunkci?

- a) Zнала ho dobře, protože spolu chodili do školy.
- b) Písnička, kterou zaslechl z rádia patřila k jeho nejoblíbenějším.
- c) Všechny chyby, které v diktátě udělal, vyplývaly z jeho nepozornosti.
- d) I kdyby se jí omluvil, nedokázala mu odpustit.

11. Ve kterém bodě je čárkou odděleno citoslovice, jež není větným členem?

- a) Pane, v kolik hodin přijede autobus od Kolína?
- b) Neříkej hop, dokud jsi nepřeskočil.
- c) Páni, tam je ale lidí!
- d) Honem se, Jirko, schovej!

12. *Ve které větě je mezi členy několikanásobného větného členu poměr stupňovací?*

- a) Jana pěkně zpívá, a dokonce i hezky kreslí.
- b) Jana pěkně zpívá a hezky kreslí.
- c) Jana pěkně zpívá, ale hezky nekreslí.
- d) Jana buď pěkně zpívá, nebo hezky kreslí.

13. *Ve které větě je v několikanásobném přívlastku odporovací poměr?*

- a) Měl na sobě čistý, ba dokonce i pěkný oblek.
- b) Měl na sobě čistý a pěkný oblek.
- c) Měl na sobě čistý, a proto pěkný oblek.
- d) Měl na sobě čistý, ale nepříliš pěkný oblek.

14. *Ve kterém souvětí nejsou vedlejší věty spojené v poměru slučovacím?*

- a) Paní učitelka dětem připomněla, že se mají v divadle chovat slušně a že nemají během představení mluvit.
- b) Bouře se přihnala takovou rychlostí, že jsme nestihli zavřít okna, ba dokonce jsme se nestihli ani sami schovat.
- c) Babička nám vyprávěla, jak se dříve žilo a jak se hospodařilo.
- d) Vrátili se na místo, které kdysi navštívili a které je upoutalo svou divokou přírodou.

15. *Které souvětí není podřadné?*

- a) Domácí pes nikam nechodí, je doma.
- b) Protože domácí pes dokáže spát v boudě sám, je statečný.
- c) U boudy je uvázaný proto, aby hlídal zloděje a aby se nikde necoural.
- d) Někteří psi radši nehlídají, protože by je zloději odnesli i s boudou.*

16. *Která věta je napsána bezchybně?*

- a) Pravidelně kupuji páteční Lidové noviny.
- b) Na náměstí se sešli téměř všichni brňané.
- c) Odstěhovali jsme se z ulice Na bradle.
- d) Teta žije v Praze na Malé straně.

17. *Ve které větě není chyba?*

- a) Mácha, putujíc po starých hradech, kreslí si jejich obrázky.
- b) Mácha, putovavši po starých hradech, kreslí si jejich obrázky.
- c) Mácha, putující po starých hradech, kreslí si jejich obrázky.
- d) Mácha, putuje po starých hradech, kreslí si jejich obrázky.

18. *Které z následujících tvrzení je pravdivé?*

- a) Jestliže jsou souřadně spojené vedlejší věty v jiném poměru než slučovacím, neoddělují se čárkami.
- b) Spojovací výrazy mezi souřadně spojenými vedlejšími větami se nemohou vypustit.
- c) Na jedné větě hlavní mohou záviset dvě nebo více souřadně spojených vedlejších vět stejného druhu.
- d) Na jedné větě hlavní nemůže záviset žádná věta vedlejší.

19. *Ve kterém bodě je použita vsuvka?*

- a) Dům, do kterého se nastěhovali, byl už poněkud zchátralý.
- b) Skoč k sousedce, že prosím, aby mi odsypala trochu soli.
- c) Pomož nám, Jiříku, pomoz!
- d) Najednou, to byly asi tři hodiny ráno, jsme uslyšeli křik z ulice.

20. *Která přímá řeč není napsána správně?*

- a) Lotrando přistoupil blíže a smekl znova: „Dovolte,“ řekl sladce, „doufám, že vás nevyrušuji.“
- b) „Prosím vás, pane, co nejsnažněji,“ mluvil dále Lotrando, „abyste se nepolekal.“
- c) „A heleme, řekl mazaný pláteník, já jsem totiž taky loupežník.“
- d) „Opravdu jsem nevěděl, že tady je váš revír,“ omlouval se zdvořile Lotrando.**

21. *Na kterém řádku nejsou názvy napsány bez chyby?*

- a) most Legií, ulice Na Loučkách, Jizerské hory, Aljaška
- b) Máchovo jezero, Jaderské moře, ulice Za vodou, mys Canaveral
- c) ulice U Výstaviště, nábřeží Protifaštických bojovníků
- d) ulice Za Mlýnem, Severní ledový oceán, rybník Oko

22. *Vyberte 5. p. j. č. od vlastního jména Cipro.*

- a) Cipře
- b) Ciprone
- c) Cipro
- d) Cipra

* Ludvík Štěpán: Mezi námi zvířaty 1, vybrané věty – upraveno.
** Karel Čapek: Devatero pohádek – upraveno.

23. Sloveso skočíš je ve tvaru:

- a) 2. osoby, jednotného čísla, způsobu označovacího, času budoucího
- b) 2. osoby, jednotného čísla, způsobu označovacího, času přítomného
- c) 2. osoby, jednotného čísla, způsobu rozkazovacího, času budoucího
- d) 3. osoby, množného čísla, způsobu podmiňovacího přítomného

24. S pravopisnou chybou je napsána řada slov:

- a) minimum, galerie, apatie, hygiena
- b) biftek, skútr, tůra, epidemie
- c) cyklistický, cyklický, cyklon, citron
- d) gymnázium, exemplář, plakát, diabetik

25. Do věty Wolfgang Amadeus Mozart se řadí mezi _____ světové hudby. doplňte správný tvar slova génius.

- a) géniové
- b) génia
- c) génie
- d) génii

26. Ve které řadě najdete slangové výrazy?

- a) káča, herák, stříkačka
- b) vokno, strejda, mlíko, von
- c) peršet, smerkový, perkýnko
- d) koule, bižule, matika, žákajda

27. Do kterého rčení je možné doplnit sloveso pustit?

- a) _____ čerta na zeď
- b) _____ si pusu na špacír
- c) _____ (někoho) kolem prstu
- d) _____ příležitost za pačesy

28. Která věta je napsána správně?

- a) Vrátil se před dvěma hodinami.
- b) Vrátil se před dvěmi hodinami.
- c) Vrátil se před dvěma hodinama.
- d) Vrátil se před dvěmi hodinama.

29. Jakým způsobem bylo utvořeno slovo kameník?

- a) podle vzoru cizího jazyka
- b) skládáním
- c) odvozováním
- d) zkracováním

30. Ve které větě nenajdeme doplněk?

- a) Sestra je učitelkou.
- b) Ota se vyučil tesařem.
- c) Ema se ráda chlubí.
- d) Pavel doběhl do cíle první.

31. Ve kterém bodě je přívlastek neshodný?

- a) pozorovala kočku
- b) seděl zamyšlený
- c) soví houkání
- d) lesy Šumavy

32. Ve kterém bodě je uveden správný tvar 5. pádu jednotného čísla od slova ochránce?

- a) ochránče
- b) ochránce
- c) ochránči
- d) ochránec

33. Ve které větě je tvar slova mladý přídavným jménem?

- a) Na dnešním charitativním koncertě vystoupí mladí začínající zpěváci.
- b) O mladých mluvila vždy dobře.
- c) Naši mladí se přestěhovali do nového bytu.
- d) Na jaře má spousta živočichů mladé.

34. Do věty _____ to nevadí. doplňte správný tvar zájmena já.

- a) Mně
- b) Mne
- c) Mě
- d) Mi

35. Ve kterém bodě není chyba ve tvaru zájmena jenž?

- a) Byl to člověk, již jsem si vážil.
- b) Byl to člověk, jenž jsem si vážil.
- c) Byl to člověk, jež jsem si vážil.
- d) Byl to člověk, jehož jsem si vážil.

36. Ve které větě je slovo večer příslovcem?

- a) Na Štědrý večer hvězdičky, ponesou vajíčka slepičky.
- b) Kam ho ráno postavíš, tam ho večer najdeš.
- c) Ráno je moudřejší večera.
- d) Nechval dne před večerem.

37. Na kterém řádku jsou pouze slovesa dokonavá?

- a) nést, radit, pít, běžet
- b) poblahopřát, přečíst, malovat, vyčistit
- c) ucítit, zbohatnout, domluvit, požádat
- d) uslyšet, telefonovat, štěkat, přišít

38. Ve které větě je sloveso v činném rodě?

- a) Děti stavěly sněhuláky.
- b) Za městem se staví nové domy.
- c) Naše vilka už je postavena.
- d) Ještě letos bude vystavěn nový bytový komplex.

41. Vyberte správnou variantu přechodníku slovesa sedět.

- a) Kočka, sedě na střeše, vyhřívá se.
- b) Kočka, sedíce na střeše, vyhřívá se.
- c) Kočka, sedíc na střeše, vyhřívá se.
- d) Kočka, sedivši na střeše, vyhřívá se.

39. Ve které větě je trpný rod vyjádřen opisným tvarem trpným?

- a) Narozeninový dort se právě krájí.
- b) Narozeninový dort je už rozkrojen.
- c) Dítě rozkrojila narozeninový dort.
- d) Narozeninový dort se celý rozkrájel.

42. Na kterém řádku najdete ustrnulý přechodník?

- a) výjimečně
- b) ležící
- c) tak zvaný
- d) tak říkajíc

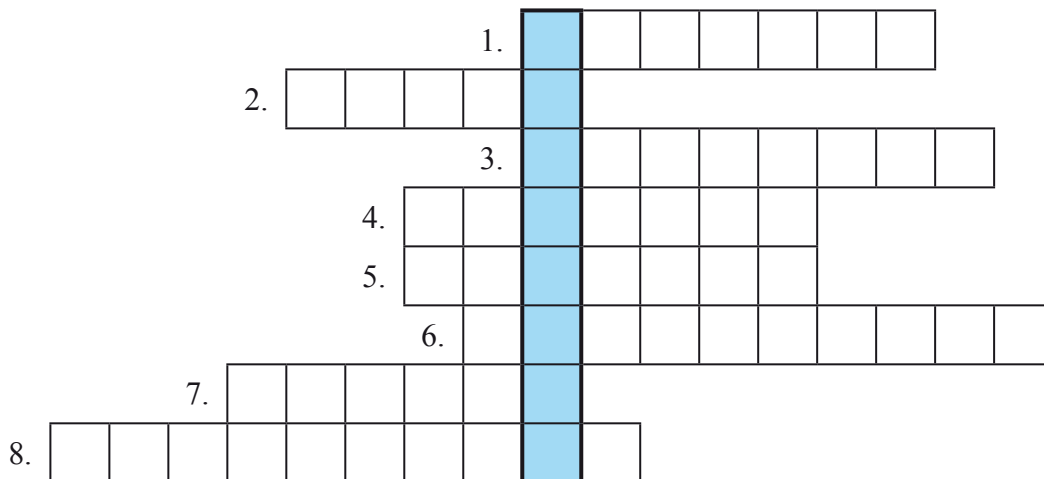
40. Na kterém řádku jsou správné tvary přechodníku minulého?

- a) dělaje, dělajíc, dělajíce
- b) usednuv, usednuvši, usednuvše
- c) bera, berouc, berouce
- d) věda, vědouc, vědouce

43. Ve které větě je chyba v interpunkci?

- a) Vojto, kdy přijdeš domů?
- b) Hory ty ho lákaly ze všeho nejvíc.
- c) Au, teď to zabořelo.
- d) Přišli jsme ti, Karlo, popřát všechno nejlepší.

44. Vyluštěte tajenku. Písničku, která vám vyjde v tajence, si společně zazpívejte.

- 1. sloveso opačného vidu ke slovesu *číst*
- 2. záporné zájmeno
- 3. *Cicero* – 2. p., j. č.
- 4. větný člen, jehož závislost je vyjádřena pouze řízeností
- 5. *nést* – přechodník přítomný pro mn. č. všech rodů
- 6. podle spojovacích výrazů *ba i, ba dokonce, nejen – ale (i)* poznáme, že se jedná o významový poměr _____
- 7. *pozvat* – příčestí trpné, 3. os., j. č., r. m.
- 8. čeština patří do skupiny _____ jazyků

I. OBECNÉ VÝKLADY O JAZYCE

1. ROZDĚLENÍ JAZYKŮ V EVROPĚ

Rodina indoevropských jazyků	
Větve jazyků	Jazyky
Jazyky indoíránské	
indické	starobylý sanskrt, hindština, romština, ...
iránské	perština, kurdština, ...
Jazyk řecký	
Jazyk albánský	
Jazyk arménský	
Jazyky italské	latina, románské jazyky (italština, francouzština, rumunština, španělština, portugalština, rétorománština, ...)
Jazyky keltské	írština, skotština, velština, bretonština, ...
Jazyky germánské	němčina, angličtina, nizozemština, dánština, norština, švédština, ...
Jazyky baltské	litevština, lotyština
Jazyky slovanské	čeština, slovenština, polština, ruština, bulharština, ...

Na evropském území najdeme i další jazykové rodiny a větve	
Jazyky ugrofinské (nepatří do indoevropské jazykové rodiny)	maďarština, finština, estonština
Jazyky turkotatarské	turečtina

z 1. Zopakujte si, ve kterých zemích Evropy se mluví výše uvedenými jazyky.

2. Porovnejte ukázky jednotlivých jazyků. Určete, do které jazykové rodiny a větve patří.

- a) **čeština:** Jeden jazyk nikdy nestačí.
 b) **angličtina:** One language is never enough.
 c) **norština:** Ett språk er aldri nok.
 d) **francouzština:** Une seule langue n'est jamais suffisante.
 e) **němčina:** Eine Sprache ist niemals genug.
 f) **řečtina:** Μία γλώσσα δεν είναι ποτέ αρκετή
 Μία glóssa then íne poté arketí.
 g) **hindština:** एक भाषा कभी भी काफी नहीं होती
 ěk bhāṣā kabhī bhī kāfī nahī hotī
 h) **latina:** Una lingua numquam satis est.
 i) **litevština:** Vienos kalbos niekada negana.
 j) **finština:** Yksi kieli ei ikinä riitä
 k) **polština:** Jeden język nigdy nie wystarcza.
 l) **španělština:** Un idioma nunca es suficiente.
 m) **turečtina:** Bir dil asla yeterli değildir.

(dostupné z: <http://www.omniglot.com/language/phrases/onelanguage.htm>, cit. [2016-01-25])

3. Uvedené jazyky přiřaďte k jazykovým větvím.

velština	rumunština	maďarština	ugrofinské	románské	keltské
dánština	finština	ukrajinština	baltské	indické	románské
romština	francouzština	litevština	slovanské	ugrofinské	germánské

2. SLOVANSKÉ JAZYKY

Slovanské jazyky		
Západoslovanské (L*)	Východoslovanské (A*)	Jihoslovanské
čeština	ruština	bosenština (L)
slovenština	běloruština	bulharština (A)
polština	ukrajinština	chorvatština (L)
lužická srbština (horní a dolní)		makedonština (A)
		slovinština (L)
		srbština (A)

Z

1. Na mapě Evropy ukažte, ve kterých státech se mluví slovanskými jazyky.

2. Spojte pozdrav s jazykem, do kterého patří.

- dobar dan
- dober dan
- dzień dobry
- dobrý deň
- добар ден [dobar den]
- добры́й день [dobryj d'eň]
- добър ден [dóbr den]

- slovinština
- bulharština
- chorvatština
- makedonština
- slovenština
- ruština
- polština

chorvatština: *anglicky* – Croatian [krəʊ'eɪʃn]
bulharština: *anglicky* – Bulgarian [bʌl'geəriən]

německy – Kroatisch
německy – Bulgarisch

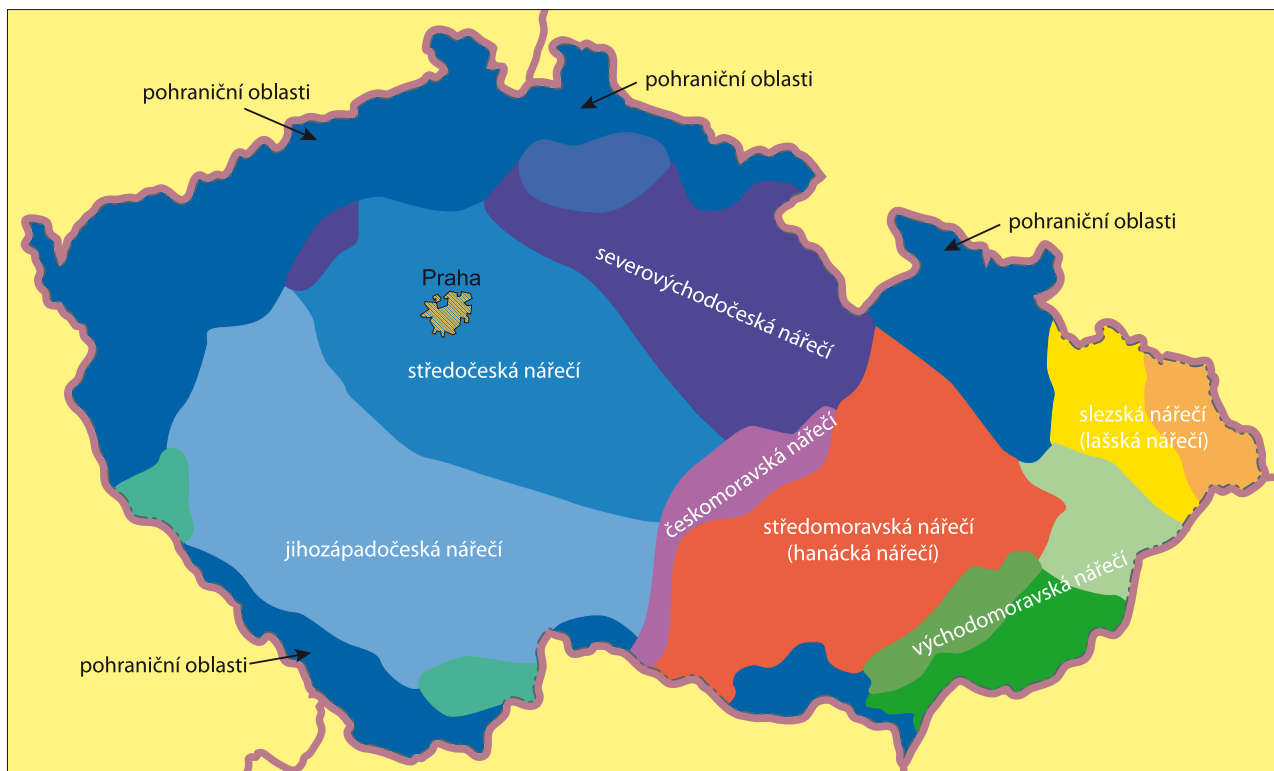
* L = latinka, A = azbuka

3. ÚTVARY ČESKÉHO JAZYKA

Útvar českého jazyka	Charakteristika	Rozšíření	Příklad
<i>mluva spisovná</i>			
Spisovná čeština	spisovný jazyk	na celém území ČR	<i>mobilní telefon</i>
Hovorová čeština	hovorová vrstva spisovné češtiny	na celém území ČR	<i>mobil</i>
<i>mluva nespisovná</i>			
Obecná čeština	nejrozšířenější podoba běžné mluvy	na území Čech, okrajově západní Moravy	<i>vokno, můj strejda</i>
Nářečí	mluva části obyvatelstva při běžném styku	na určitém ohraničeném území	<i>prauda, móka, perkínko</i>
Profesní mluva	mluva povolání		<i>jipka, šuplera</i>
Slang	mluva zájmových skupin		<i>biflovat se, bižule</i>
Argot	mluva spodiny společnosti		<i>bonzovat, špicl</i>

1. Ke kterému jazykovému útvaru patří tyto skupiny slov?

a) naštvat se, esemeskovat, zrajou	d) krochna, prkenice, péčko
b) apend'our, exnout, ležák	e) flaška, furt, mašina
c) děkuji, mohu, káva	f) hlópe, mušeli sme, blato

2. Nahrad'te nespisovné výrazy spisovnými.

Dítě bulilo tak dlouho, dokud se neobjevila matka. Čučel jak husa do flašky. Na bál si koupila nóbl hadry a černé křápy na šteklich. Špunt z šampusu prudce vystřelil. Pepa dostal dobrý flek přímo v našem městě. Ve špajzu už nebyla ani štanglička salámu. Všichni studenti se báli, že prolítnou u zkoušky. Honem se vzdálil, aby mu nebyl na očích. Michal má nový kvartýr.

4. VÝVOJ ČESKÉHO JAZYKA

Vývoj českého jazyka	
Vznik češtiny	z jazyka jednoho ze západoslovanských kmenů (kmene českého)
První písemné doklady	jednotlivá slova v latinských textech z 11. a 12. století; souvislé české texty jsou do konce 13. století vzácné
Nejdůležitější etapy ve vývoji českého jazyka	
14. stol. (i doba Karlova)	rozkvět spisovného českého jazyka (památky literární i jazykové); styl vyprávěcí (<i>Dalimilova kronika</i>); styl odborný (<i>Klaretovy slovníky</i>)
1. pol. 15. stol. (husitské období)	jako nástroj vzdělání se čeština přibližuje mluvenému jazyku; rozšiřuje se pasivní i aktivní znalost spisovného jazyka (kázáním, předčítáním, četbou); Jan Hus: <i>Postila</i> ; <i>Listy z Kostnice</i>
2. pol. 15. stol. – 1620 (humanistické období)	další rozkvět českého spisovného jazyka (stylová rozrůzněnost, rozšíření slovní zásoby přejímáním cizích slov, ustálení mluvnické stavby); dokonalý jazyk je v překladu bible (<i>Bible kralická</i>) a ve spisech a slovnících Daniela Adama z Veleslavína (<i>Silva quadrilinguis</i>)
1620 – 2. pol. 18. stol. (pobělohorské období)	1620–1740: tvorba je orientována na náboženskou a historickou tematiku, jazykově a stylisticky kvalitní; Bedřich Bridel, Bohuslav Balbín, Adam Michna z Otradovic
	1740–1780: čeština je postupně vytlačována z veřejného života; český jazyk se zachoval na venkově v nářeční podobě a v lidové slovesnosti; úředním jazykem je němčina
konec 18. stol. – polovina 19. stol. (národní obrození)	rozvoj nové spisovné češtiny; obnovení a zdokonalení spisovné češtiny; Josef Dobrovský: <i>Zevrubná mluvnice jazyka českého</i> , Josef Jungmann: pětidílný <i>Slovník česko-německý</i> , začíná se vytvářet české odborné názvosloví
druhá polovina 19. stol. – 1918	rozkvět literatury
po roce 1918	spisovná čeština se stává jazykem úředním; vytváří se odborné názvosloví; obohacuje se slovní zásoba; mění se mluvnická stavba
současnost	český jazyk se stále vyvíjí – doplňuje se slovní zásoba a mění se mluvnická stavba, spisovné platnosti nabývají některé tvary a konstrukce dříve považované za nespisovné; výzkumem českého jazyka se zabývá Ústav pro jazyk český AV ČR

1. Přirad'te k sobě významné osobnosti, díla a období. Pokud si nejste jisti, vyhledejte informace na internetu.

Osobnost	Dílo	Období
Josef Dobrovský	<i>Postila</i>	14. století
Daniel Adam z Veleslavína	<i>Rozprava na obranu jazyka slovanského, zvláště pak českého</i>	přelom 19. a 20. století
Jan Hus	<i>Mluvnice česká</i>	národní obrození
Bartoloměj z Chlumce (Klaret)	<i>Zevrubná mluvnice jazyka českého</i>	počátek 15. století
Jan Gebauer	slovníky (<i>Vokabulář, ...</i>)	období humanismu
Bohuslav Balbín	slovníky (<i>Silva quadrilinguis</i>)	období pobělohorské

TEST č. 2

1. Mezi jihoslovanské jazyky nepatří:

- a) bosenština
- b) chorvatština
- c) lužická srbština
- d) makedonština

2. Mezi románské jazyky nepatří:

- a) řečtina
- b) italština
- c) španělština
- d) rumunština

3. Mezi ugrofinské jazyky patří:

- a) turečtina
- b) perština
- c) romština
- d) maďarština

4. Které slovo patří do slováckého nářečí?

- a) hlava
- b) golova
- c) hľava
- d) hlova

5. Které slovo není spisovné?

- a) ale
- b) polévka
- c) spinkat
- d) furt

6. Který výrok neplatí?

- a) Nejrozšířenější podobou běžné dorozumívací mluvy je hovorová čeština.
- b) Historismy jsou slova označující zaniklé historické skutečnosti.
- c) Josef Jungmann napsal pětidílný Slovník česko-německý.
- d) Český jazyk se vyvinul ze společného základu slovanských jazyků, z tzv. praslovanštiny.

7. Který výrok platí o podst. jménu kyrysník*?

- a) Je to neologismus.
- b) Je to archaismus.
- c) Je to historismus.
- d) Je to poetismus.

8. Které slovo může patřit do argotu?

- a) jipka
- b) káča
- c) bižule
- d) pokladnička

9. Které slovo nepatří do profesní mluvy?

- a) chlupatej
- b) uspávač
- c) císařák
- d) fanka

10. Na kterém řádku jsou slovanské jazyky, které používají pouze azbuku?

- a) lužická srbština, makedonština, srbština
- b) chorvatština, bulharština, ruština
- c) čeština, slovinština, polština
- d) ruština, běloruština, ukrajinština

11. Do hovorové vrstvy spisovného jazyka patří tvar:

- a) otec
- b) lump
- c) můžu
- d) vejška

12. Mrtvým jazykem je:

- a) litevština
- b) hindština
- c) arménština
- d) sanskrt

13. Do období humanismu nepatří dílo:

- a) Kosmova Kronika česká
- b) Bible kralická
- c) Kalendář historický (Daniel Adam z Veleslavína)
- d) Gramatika česká (Jan Blahoslav)

14. Josef Dobrovský nenapsal:

- a) Zevrubná mluvnice jazyka českého
- b) Labyrint světa a ráj srdce
- c) Dějiny české řeči a literatury
- d) Základy jazyka staroslověnského

15. Studiem nářečí se zabývá:

- a) filologie
- b) etymologie
- c) dialektologie
- d) onomastika

16. Výzkumem současného českého jazyka i jeho historie se dnes zabývá:

- a) Jazyková poradna
- b) Ústav pro jazyk český Akademie věd ČR
- c) Internetová jazyková příručka
- d) Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost

* kyrysník – příslušník těžkého jezdeckta